

Gualtherüs (Gautier) Hendrik Albert Juynboll

(20 Ekim 1935- 19 Aralık 2010)

T. W. J. Juynboll'dan (1802-1861) itibaren altı oryantalistin yetiştiği bir ailenin son erkek üyesi olan ve doktora çalışmalarından itibaren kendisine ihtisas alanı olarak hadisi seçen Hollandalı oryantalist G. H. A. Juynboll bir süredir yaşadığı sağlık problemlerinin ardından 19 Aralık 2010'da Leiden'daki evinde öldü. Hadisle ilgili çok sayıda çalışması bulunan Juynboll, Mizzi'nin *Tuhfetü'l-eşrâf*'i üzerinde yıllarca süren tetkikleri ve aldığı notlardan hareketle hazırladığı ve bilgisinin nihaî noktası kabul ettiği hacimli çalışması *Encyclopedia of Canonical Hadith Collections*'ı (Leiden 2007) kariyerinin son çalışması olarak geride bıraktı. Böylece kitabın yayımlanmasından sonra yöneltilen tenkitlere nasıl cevap vereceği sorusu da nispeten¹ cevapsız kaldı. Yazmaları da ihtiva eden ve ailenin kendisinden önceki son oryantalisti olan Maria Cornelia Wilhelm (1898-1982) vasıtasıyla kendisine geçen kütüphanesinin büyük bir kısmı Juynboll Vakfı tarafından Leiden Üniversitesi kütüphanesine bağışlanan Juynboll'un anısına aynı üniversite tarafından 15-16 Aralık 2011 tarihlerinde gerçekleştirilen uluslararası bir sempozyum düzenlenmiştir.

Sanat tarihçisi babası Willem Rudolf Juynboll (1903-1977) ile Maria Susanna Ysselsteyn'in (1900-1977) ikinci çocukları olan Juynboll 20 Ekim 1935'de Leiden'da doğdu. Üniversite öncesi eğitim yıllarında ortalama bir öğrenci profili çizmiş, Arapça'ya ilgisi ise aile kütüphanesinin etkisi ile başlamıştır. Askerlik dönüşü, 1956 yılında Joseph Schacht'ın (1902-1969) Arapça profesörü olduğu Leiden Üniversitesi'nde Arapça ve İbranice eğitimine başlayan

¹ Kendisi ile son kitabı hakkında yapılan röportajda verdiği kısa cevaplar bu konudaki fikirleri için en azından birer ipucu teşkil etmektedir. Röportaj için bk. İbrahim Hatiboğlu, "Interview with G. H. A. Juynboll on His Scholarly Life, Latest Work and His Reflections on the Tradition of Orientalism", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, VII/2 (2009), s. 189-194.

Juynboll'un Jan Brugman'ın isteğiyle (1923-2004) *Concordance*'in tamamlanmasında görev alan öğrenciler arasında yer alması ise kariyerini şekillendirecek bir gelişme olacaktır. Bu vazife vesilesi ile hadis literatürü ile tanışan Juynboll, doktora sonrası çalışmalarında kendisinden sıkça istifade edeceği Mizzi'nin *Tuhfetü'l-eshrafı* da *Concordance*'in hazırlık sürecinde keşfedecektir. Bundan sonraki dönemde zamanın önemli bir kısmını Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Doğu eserleri okuma odasında geçirmiş, 1961'de ise altı ay Doğu yazmaları ve dergileri bölümünde küratörlük görevini de üstlenmiştir. Bu görevi ona, ziyaretçilere kapalı bölümlerde alanıyla ilgili kitaplara ulaşma ve onları keşfetme imkânı tanımıştır.

1964'de başladığı ve Jan Brugman'ın danışmanlığında sürdürdüğü doktora çalışmaları için bir yıl Kahire'de kalan Juynboll tezinde Modern Mısır'da hadis literatürü etrafında yaşanan tartışmaları incelemiştir. Doktorasını 1969'da tamamlamasının ardından ise eşi Lydia Chaillet ile birlikte Amerika'ya giderek Kaliforniya Üniversitesi'nde dersler vermiştir. Dönemin Amerikan yönetiminin finansman desteğini azaltması neticesinde işine son verilmiş ve Hollanda'ya dönmek zorunda kalmıştır. Ülkesine dönmelerinden kısa bir süre sonra İngiltere'ye giden Juynboll burada 1974-1985 yılları arasında Exeter Üniversitesi'nde görev yaptı. İngiltere'de kaldığı dönemde hem buradaki oryantalistlerle hem de Maribel Fierro gibi Avrupa'nın diğer ülkelerinden SOAS'a gelen araştırmacılarla tanışma imkânı elde etti. Juynboll, hadis araştırmalarına yoğunlaşmaya da Exeter'de ders verirken karar verdiğini söylemektedir (1975). 1986'da Union Européenne des Arabisants et Islamisants'ın başkanlığına seçilen ve dört yıl süreyle bu görevi sürdüren Juynboll, Amerika ve İngiltere'de görev yapmışsa da onun asıl 'üssü' öğrencilik yıllarından itibaren Leiden kütüphanesi olmuş, tatillerini her zaman burada geçirmeyi tercih etmiştir. 1985'te Hollanda'ya temelli dönmesinin ardından ise hayatının sonuna kadar çalışmalarına burada devam etmiş, herhangi bir kurum bünyesinde çalışmamıştır.

Batı'da İslâm tarihinin ilk dönemi ile ilgili çalışmaların tekrar hız kazandığı 1980'lerde en önemli eserlerini veren Juynboll'un kariyerinin merkezinde ilk kez Joseph Schacht tarafından geliştirilen müşterek râvi teorisi yer almaktadır. Batı'da Ignaz Goldziher'le (1850-1921) birlikte hadislerin Hz. Peygamber'le irtibatının koparılmasının ve İslâm'ın hicrî ilk iki asırdaki dinî, sosyal ve tarihî gelişmesinin neticesi kabul edilmelerinin ardından hadislerin ortaya çıktığı dönemi tespit etme yani onları tarihlendirme çabası ön plâna çıkmıştır. Juynboll'un kariyeri açısından öncelikle hadisle ardından da müşterek râvi teorisi ile ilgilenmesi de bu iki oryantalistin etkisiyledir. 1983'te yayımlanan *Muslim Tradition* kitabının ardından isnâd analizlerine yoğunlaşan ve eklediği yeni terimlerle uyguladığı müşterek râvi teorisinden hareketle hadisleri tarihlendiren Juynboll kaçınılmaz olarak ricâl literatürü ile de ilgilenmiş, bilhassa "yaş hilesi" adını verdiği yöntemle râvilerin olduğundan daha fazla yaşamış gibi gösterdiklerini, bilhassa tâbi'in tabakasındaki râvilerle ilgili olarak başvuru bu hile

ile isnâdın ilk kez kullanılmaya başladığı dönemdeki inkıtâ‘ın kapatılmaya çalışıldığını iddia etmiştir. Çalışmalarında sık sık dile getirdiği bu iddiası için “The Role of Mu‘ammarûn in the Early Development of the Isnâd” adıyla müstakil bir makale de kaleme almıştır.

Juynboll’un hadis analizlerinin en önemli problemi bir hadisin çeşitli varyantlarını bir araya topladığında yalnız isnâdlarını dikkate alarak değerlendirmelerde bulunması, bu isnâdlarla gelen metinleri birbiri ile mukayese etmemesidir. Hâlbuki bu tür mukayese/muârazalar isnâd ve metinler arasındaki muvafakate ve bir isnâd uydurup veya isnâda sahte isimler ekleyip bu isnâdlara uydurma metinler iliştiirmenin iddia edildiği kadar kolay olmadığına işaret etmektedir. Nitekim müşterek râvi teorisine metinleri dâhil ederek birçok kez uygulayan Harald Motzki’nin Juynboll’un en önemli münekkidi olması bu açıdan şaşırtıcı değildir.

Geride çok sayıda çalışma bırakan Juynboll’un ilk olarak bahsedilmesi gereken eseri elbette *The Authenticity of the Tradition Literature: Discussion in Modern Egypt* (Leiden 1969) ismini taşıyan doktora tezidir. Salih Özer tarafından *Modern Mısır’da Hadis Tartışmaları* adıyla Türkçe’ye de çevrilen (Ankara 2000) bu çalışmada Juynboll, kendi görüşlerini giriş bölümü dışında pek dile getirmemiş, daha ziyade tartışmaları ve tarafları tasvir etmeyi tercih etmiştir. Kitap bilhassa bugün de İslâm dünyasında tartışmaların ekseninde yer alan konuları tespiti açısından dikkat çekmekte, ayrıca Juynboll’un tartışmanın tarafları ile ilgili kişisel görüşmelerini aktarması da kitabın değerini artırmaktadır. Juynboll’un hadis ilminin çeşitli meseleleri ve konularına dair görüşleri için başvurulması gereken kaynak ise Exeter Üniversitesi’nde görev yaparken yayımlanan eseri *Muslim Tradition: Studies in Chronology, Provenance and Authorship of Early Hadîth*’dir (Cambridge 1983). Yine Salih Özer tarafından Türkçe’ye çevrilen çalışma *Hadis Tarihinin Yeniden İnşası* (Ankara 2002) adıyla yayımlanmıştır. Juynboll’un bahsedilmesi gereken bir diğer kitabı ise en önemli eseri *Encyclopedia of Canonical Hadîth*’dir (Leiden 2007). Hacimli bir tek cilt halinde yayımlanan bu son çalışması esasında bir müşterek râviler ansiklopedisi olarak kabul edilebilir.

Juynboll’un kitapları dışında yayımladığı çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı şöyledir: “The Hadit in the Discussion on Birth-Control” (*Actas IV congress de estudos árabes e islâmicos, Coimbra-Lisboa 1 a 8 de Setembro de 1968*, ed. António Dias Farinha, Leiden 1971, s. 373-379); “Ahmad Muhammad Shâkir (1892-1958) and His Edition of Ibn Hanbal’s Musnad” (*Der Islam*, XLII [1972], s. 221-247); “The Date of Great Fitna” (*Arabica*, XX/2 [1973], s. 142-159); “Qurrâ’ in Early Islamic History” (*Journal of the Economic and Social History of the Orient*, XVI/2-3 [1973], s. 113-129); “The Position of Qur’an Recitation in Early Islam” (*Journal of Semitic Studies*, XIX/2 [1974], s. 240-252); “The Qur’an Reciter on the Battlefield and Concomitant Issues” (*Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, CLXXV [1975], s. 11-

27); “On the Origins of Arabic Prose” (*Studies on the First Century of Islamic Society*, ed. G.H.A. Juynboll, Carbondale 1982, s. 161-175); “Dyeing the Hair and Beard in Early Islam: A Hadith-Analytical Study” (*Arabica*, XXXIII/1 [1986], s. 49-75); “Some New Ideas on the Development of Sunna as a Technical Term in Early Islam” (*Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, X [1987], s. 97-188); “Some Isnād-Analytical Methods Illustrated on the Basis of Several Woman-Demeaning Sayings from Hadith Literature” (*el-Qantara*, X/2 [1989], s. 343-383); “The Role of Mu‘ammerūn in the Early Development of the Isnād” (*Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, LXXXI [1991], s. 155-175); “Some Notes on Islam’s First Fuqahā’ Distilled from Early Hadith Literature” (*Arabica*, XXXIX/3 [1992], s. 287-314); “Nāfi‘, the Mawlā of Ibn ‘Umar, and His Position in Muslim Hadith Literature” (*Der Islam*, LXX [1993], s. 207-244); “Early Islamic Society as Reflected in its Use of Isnāds” (*Le Muséon*, CVII [1994], s. 151-1994); “Shu‘ba b. al-Hajjāj (d. 160/776) and His Position among the Traditionists of Basra” (*Le Muséon*, CXI [1998], s. 187-226); “(Re-)Appraisal of Some Technical Terms in Hadith Science” (*Islamic Law and Society*, VIII/3 [2001], s. 303-349. Juynboll’un 1971-1994 yılları arasında yayımlanmış on bir makalesi ayrıca *Studies on the Origins and Uses of Islamic Hadith* (Aldershot 1996) tekrar basılmıştır. Juynboll’un sayılan çalışmalarının dışında *Encyclopedia of Islam*’da birçok maddesi bulunmaktadır.²

Fatma KIZIL

Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, YALOVA

² Léon Buskens, “Islamstudies als erfenis. Ter nagedachtenis aan Dr. G.H.A. Juynboll (1935-2010)”, *ZemZem: Tijdschrift over het Midden-Oosten, Noord-Afrika en islam*, VII (1), s. 115-126; G.H.A. Juynboll, *Muslim Tradition: Studies in Chronology, Provenance and Authorship of Early Hadith*, Cambridge 1983; a.mlf., “The Role of Mu‘ammerūn in the Early Development of the Isnād”, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, LXXXI (1991), s. 155-175; a.mlf., *Encyclopedia of Canonical Hadith*, Leiden 2007; a.mlf., “My Days in the Oriental Reading Room”, Leiden 2011 (<http://media.leidenuniv.nl/legacy/my-days-in-the-oriental-reading-room-2011-version-zwartwit.thuisversie.pdf>); Fatma Kızıl, *Hukuki İçerikli Merfû Hadisler Bağlamında Müşterek Râvî Teorisi ve Tenkidi* (doktora tezi, 2011), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; J.J. Witkam, “The Oriental Manuscripts in the Juynboll Family Library in Leiden”, *Journal of Islamic Manuscripts*, 3 (2012), s. 20-102; A. Kevin Reinhart, “Juynbolliana, Gradualism, the Big Bang, and Hadith Study in the Twenty-First Century”, *Journal of the American Oriental Society*, CXXX/3 (2010), s. 413-444; <http://media.leidenuniv.nl/legacy/maribel-ferro-juynboll-memorial001.pdf>.